

Skýrsla 2013

Skóli á grænni grein

Leikskólinn Andabær Hvanneyri

Leikskólinn Andabær er rekinn sem 2.deilda leikskóli (Hulduheimar og Goðheimar) í dag eru 27 börn á aldrinum 1 ½ - 6 ára, en má geta þess að leikskólinn er byggður fyrir 70 börn. Alls eru starfandi auk leikskólastjóra; fjórir leikskólakennarar, fjórir/fimm leiðbeinendur, einn íþróttافرæðingur, einn starfsmaður eldhúss og tveir ræstitækna.

Framhaldsumsókn um Grænfána

Vorið 2005 fengum við afhentan Grænfánann í fyrsta sinn og var mikil ánægja meðal allra að hafa stigið þetta skref að vinna markvisst að umhverfismálum hér í leikskólanum. Það var svo vorið 2007 sem við fengum fánann afhentan í annað sinn, 2009 í þriðja sinn og 2011 í fjórða skipti. Smátt og smátt höfum við eflst í starfi okkar og ætlum við okkur að halda umhverfisstarfinu áfram og væntum við þess nú að geta flaggað Grænfánanum áfram næstu tvö árin.

Umhverfisnefndin

Unnur Jónsdóttir hefur tekið við verkefnastjórnun af Hafdís Ósk Jónsdóttur. Okkur þótti mikilvægt að í umhverfisnefndinni sitji fulltrúi af hverri deild leikskólans, auk leikskólastjóra, fulltrúa foreldra og matráðs. Umhverfisnefndina skipa því: Unnur Jónsdóttir verkefnisstjóri, Valdís Magnúsdóttir leikskólastjóri, Hafdís Jónsdóttir, Heiðar Jónsson leiðbeinandi á Goðheimum, Magnús Gunnlaugsson matráður og Lena Johanna Reiher, fulltrúi foreldra. Vegna tíðra breytinga á ræstitæknum þykir ekki ástæða til að hafa fulltrúa þeirra með í nefndinni.

Ekki voru ákveðnir í upphafi skólaárs fastir fundartímar yfir veturinn en þó höfum við fundað nokkrum sinnum í vetur. Ákveðið var að halda fundi reglulega með elstu börnunum og ræða við þau um helstu hugtök umhverfisverndar, hvað við erum að gera í þessum efnum og hvað við getum bætt enn frekar, eins förum við um allan leikskólann og athugum hvað við finnum jákvætt á leiðinni.

Mat á stöðu umhverfismála

Haustið 2004 var ákveðið að fara af stað með þá vinnu að sækja um Grænfánann. Þá kom í ljós að margt mátti betur fara í umhverfismálum hjá okkur en einnig var ýmislegt hjá okkur sem var til sóma. Unnið var hörðum höndum að því að komast á græna grein og voru skrefin sjö höfð til hliðsjónar.

Nokkrum árum síðar er enn margt sem betur má fara hjá okkur og er sjálfsagt af nógu að taka. Höfum við einsett okkur að vera meira á verði og hafa gátlista Landverndar okkur til hliðsjónar. Umhverfisnefndin hefur sameiginlega fyllt út listann á hverju ári og á umhverfisnefndarfundum s.l. haust var farið vandlega yfir gátlistann og skoðað vel það sem betur má fara. Elstu börn leikskólans fóru einnig yfir listann með kennara í samverustund. Ánægjulegt var að sjá hve sammála börnin voru okkur fullorðna fólkinu og styrkti það okkur í þeirri vissu að börnin eru vel meðvituð um starfið hér í leikskólanum hvað varðar umhverfismál. Fylgir eintak af útfylltum gátlistanum með þessari skýrslu.

Þarna erum við að finna efnivið í náttúrunni fyrir páskaþöndrið okkar

Áætlun um aðgerðir og markmið

Tillögur að markmiðunum eru settar fram af umhverfisnefnd og eru síðan ræddar á starfsmannafundi af öllu starfsfólki leikskólans. Á þann hátt næst almenn sátt meðal starfsfólks sem er forsenda þess að vel gangi að framfylgja og vinna að settum markmiðum.

Við fyrstu umsókn um Grænfánann, árið 2005 settum við okkur eftirfarandi fimm markmið:

- 1. Safna lífrænum úrgangi og fara með hann í Moldu.**
- 2. Safna rafhlöðum og fara með þau á förgunarstöð.**
- 3. Endurnýta og endurvinna allan fínan pappír.**
- 4. Nýta matarílát í föndur, leik og fleira.**
- 5. Safna kertaafgöngum og nýta þá.**

Vorið 2007, er við fengum Grænfánann afhentan í annað sinn þá var bætt við tveimur nýjum markmiðum:

- 1. Gera Grænfánaverkefnið sýnilegra í leikskólanum.**
- 2. Nota eingöngu umhverfisvæn ræsti- og hreinlætisefni.**

Vorið 2009 fengum við Grænfánan afhentan í þriðja sinn og bættum við þá við okkur 5 nýjum markmiðum:

- 1. Minnka notkun plastpoka á deildum leikskólans.**
- 2. Hætta að kaupa mjólk í fernum og setja upp “beljur“ í staðinn.**
- 3. Minnka notkun á pappírs- og bleiþurrkum eftir bestu getu með því að nota frekar handklæði og þvottapoka og þá eingöngu stykki úr umhverfisvænni bómull.**
- 4. Nota eingöngu umhverfisvæna plastpoka undir lífræna ruslið.**
- 5. Auka umhverfisfræðslu í leikskólanum og koma á samstarfi leikskólans Andabæjar og Hvanneyrardeild Grunnskóla Borgarfjarðar.**

Vorið 2011 fengum við grænfánan afhentan í fjórða sinn og settum við okkur þá 5 ný markmið:

1. **Matjurtagarður**
2. **Spara rafmagn**
3. **Aukin flokkun**
4. **Auka samvinnu við fleiri grænfánaskóla**
5. **Auka þátttöku barnanna enn frekar í Grænfánastarfinu**

Þetta árið setjum við okkur enn 3 ný markmið og eru þau eftirfarandi:

Vettvangsferðir og útinám - Fara með krakkana í gönguferðir um nágrennið sem býður upp á mjög fjölbreytt landslag og dýralíf og vinna verkefni í kring um það sem við sjáum í þessum ferðum okkar. Einnig fer leikskólinn t.d. í réttir á haustinn sem væri tilvalið að vinna verkefni í kringum. Læra um árstíðirnar og fleira.

Gróðursetning trjáa á skólalóðinni og umhirða þeirra - Okkur langar að planta trjám á skólalóðina, um er að ræða skjólbelti meðfram einni hlið lóðarinnar, eitt eða fleiri jólatré og rífsberjarunna. Eins og staðan er í dag eru engin tré á lóðinni sem er ágætlega stór. Við myndum svo þurfa að hirða um þessar plöntur svo þær náí að dafna hjá okkur.

Molta sjálf - Setja þann lífræna úrgang sem til fellur inn á deildum leikskólans s.s. í ávastastundum í þar til gerða tromlu þar sem það breytist í jarðveg með tímanum. Við munum svo nota þennan jarðveg sem jarðvegsbæti í matjurtagarðinn okkar.

Eftirlit og endurmat

Eins og áður hefur komið fram er farið reglulega yfir gátlista Landverndar til að skoða stöðu umhverfismála við leikskólann, bæði á starfsmannafundum og á fundum umhverfisnefndar. Allir starfsmenn leikskólans eru upplýstir um umhverfisstefnu Andabæjar og vel þegnar eru allar tillögur þar að lútandi enda er mikilvægt að allir starfsmenn séu meðvitaðir um stefnuna og virkir þátttakendur. Lögð er áhersla á að reyna að virkja hugarflug starfsmanna t.d. við nýtingu á umbúðum, ílátum og pappa sem til fellur því við viljum minnka sorp frá leikskólanum eins og mögulegt er. Í raun og veru erum við stöðugt á varðbergi hvar við getum gert betur hvort sem það á við dagleg störf eða innkaup og rekstur. Frá því við fengum Grænfánann fyrst hefur þetta áunnist hjá okkur:

2005**Safna lífrænum úrgangi og fara með hann í Moldu.**

Lífrænn úrgangur er flokkaður á hverjum degi í leikskólanum þessi flokkun fer aðallega fram í eldhúsinu hjá okkur eins og stendur þar sem jarðgerðarvélina Molda sem staðsett var hér í þorpínu bilaði fyrir nokkru og lífrænn úrgangur því ekki sóttur til okkar lengur. En það stendur til að ráða bót á þessu og vonumst við til að það gerist sem fyrst svo við getum farið að flokka aftur af fullum krafti.

Safna rafhlöðum og fara með þau á förgunarstöð.

Í leikskólanum er ílát sem ætlað er fyrir ónýtar rafhlöður. Börn og foreldrar eru hvött til að koma með ónýtar rafhlöður í leikskólann í stað þess að henda þeim í almennt heimilissorp. Leikskólinn sér um að koma þeim á förgunarstöð.

Endurnýta og endurvinna allan fínan pappír.

Reynt er að nýta allan pappír eins og mögulegt er. Við klippum niður pappambúðir svo nýta megi þær í skapandi starf. Keyptur hefur verið pappírstætari og þar tætum við niður pappír sem nýtist ekki í annað; seinna er svo hægt að nota það sem tætt er niður í pappírsgerð eða pappamassa. Eftir megni er reynt að nýta fínan pappír til fulls t.d. að nota báðar hliðar og eru börnin hvött til að teikna á bakhlið notaðra blaða. Afklippur eru nýttar í minnismiða og skapandi starf. Reynum við eftir megni að fá sem mest af pappír sem við notum gefins. Stofnanir í nágrenni leikskólans hafa verið duglegar að koma afgangspappír til okkar sem og foreldrar.

Nýta matarílát í föndur, leik og fleira.

Í Andabæ vinnum við með “Könnunarleik” en það eru stundir þar sem börnin leika eingöngu með hvers konar “verðlaust efni”; tóm matarílát af öllum gerðum, keðjur, lykla, köngla, tappa, box, kassa, sælgætisbréf, bein og annað þess háttar. Börn, foreldrar og leikskólinn eru dugleg við að safna slíku heima og færa okkur í leikskólann. Það getur stundum verið áskorun að finna leiðir til að nýta umbúðir og ef þær henta ekki í könnunarleikinn þá reynum við að nýta þær í skapandi starfi með börnunum. Við viljum engu henda!

Safna kertaafgöngum og nýta þá.

Í leikskólanum er kassi sem ætlaður er undir kertaafganga hvers konar. Þar geta börn, foreldrar og starfsfólk látið kertaafgangana er falla til heima fyrir og svo búum við til ný kerti úr afgangunum með því að bræða kertaafgangana í potti og steypa upp á nýtt í krukkur eða önnur hentug ílát. Við nýtum að sjálfsgöðu kveikiþræðina úr kertaafgöngunum í nýju kertin. Þetta hefur gengið mjög vel og við fáum mikið af kertaafgöngum til okkar.

Um jólin gáfu börnin foreldrum sínum kerti sem við steypum úr kertaafgöngum sem við fengum.

2007**Gera Grænfánaverkefnið sýnilegra í leikskólanum:**

Við viljum að þeir sem komi inn í leikskólann sjái strax að þetta er Grænfánaleikskóli. Það skiptir okkur miklu máli að vera “græn í verki” en ekki bara “græn í orði” og því er mikilvægt að umhverfið endurspegli starfið. Deildir leikskólans hafa unnið saman að því að útbúa “vegg” í aðalrými sem endurspeglar umhverfisstefnu leikskólans og það umhverfisstarf sem börnin eru þátttakendur í. Með þessu móti fá foreldrar og aðrir gestir leikskólans innsýn í það sem við erum að fást við í leikskólanum. Sjáum við fyrir okkur að þessi veggur verði í stöðugri og reglulegri endurnýjun, allt eftir þema og áherslum hvers árs.

Nota eingöngu umhverfisvæn ræsti- og hreinlætisefni

Í Andabæ hefur verið sú stefna að reynt sé að nota allar sápur í lágmarki. Ef mögulegt er skal eingöngu notast við vatn og með því að nota örtrefjaglúta í eldhúsi og inni á deildum hefur það gefist mjög vel að halda sápunotkun í lágmarki. Við kaupum inn ræstivörur sem merktar eru með viðurkenndum umhverfismerkjum, má þar nefna vörur frá Besta, en einnig notum við umhverfisvænt þvottaefni í þvottavélina. Nú höfum við loksins fengið umhverfisvænt efni sem hentar uppþvottavélinni okkar. Á salernunum eru sápuskammtarar með sápufroðu sem í dag er ekki umhverfisvæn en eftir því sem okkur skilst er framleiðandi að vinna að því að gera efnið umhverfisvænt. Þessi mál þarfnast því stöðugrar ígrundunar og munum við kappkosta að gera okkar besta til að forðast mengun náttúrunnar á þennan hátt.

2009**Minnka notkun á plastpokum**

Við óskuðum eftir því við foreldra barnanna að koma með efni t.d gömul sængurver til þess að við gætum saumað okkar eigin taupoka undir blaut föt barnanna. Við fengum góðar undirtektir og höfum nú saumað 3 stærðir af pokum. Þetta fyrirkomulag hefur gengið vel og hefur þetta vakið talsverða athygli hjá öðrum leikskólum sem hingað hafa komið. Þetta verkefni byggir á góðri samvinnu foreldra og leikskóla því foreldrar þurfa að muna eftir að koma með pokana hreina til baka. Þetta fyrirkomulag þýðir heilmikinn sparnað í plastpoka kaupum og er því að sjálfssögðu mun betra fyrir náttúruna.

Hætta að kaupa mjólk í fernum og setja upp “Beljur“ þess í stað

Nú höfum við tekið í notkun mjólkurvélar og staðsett þær inná deildum.

Þetta þýðir að mun minna fellur til af fernum hérna á leikskólanum.

Minnka notkun á pappírs- og bleyjuburrkum eftir bestu getu með því að nota eingöngu handklæði og þvottapoka.

Þetta hefur gengið mjög vel og notum við nú eingöngu margnota þvottapoka í stað bleiuklútanna sem eru einnota og lengi að eyðast í náttúrunni. Einnig eru handklæði inn á öllum baðherbergjum leikskólans í stað pappírþurrka.

Nota eingöngu lífræna plastpoka undir lífræna ruslið.

Sveitafélagið útvegar okkur lífrænu pokana og allt lífrænt rusl leikskólans fer í þá og var það tekið 2 í mánuði og farið með það í moltu. Þessir lífrænu pokar eru gerðir úr mais og brotna auðveldlega niður í náttúrunni. Eins og áður segir er jarðgerðarvélin biluð sem stendur en vonast er til að ráða bót á því á næstunni.

Auka umhverfisfræðslu í leikskólanum og koma á samstarfi á milli Leikskóla Andabæjar og Hvanneyrardeildar Grunnskóla Borgarfjarðar

Leikskólinn og Grunnskólinn gerðu fréttabréf saman þar sem fjallað er um áherslur hvors skóla fyrir sig. Þössum uppá að umhverfið í kringum okkur sé laust við rusl. Þjóðum Grunnskólanum til okkar að vori þar sem grænfánastarfið sem unnið hefur verið um veturinn er kynnt, einnig bíður Grunnskólinn okkur til sín í sama tilgangi. Leikskólinn fór einnig og var viðstaddur þegar Hvanneyrardeild Grunnskóla Borgarfjarðar fékk afhentan nýjan Grænfána í lok janúar síðastliðnum.

Börnin eru mjög dugleg að tína rusl úr nánasta umhverfi okkar.

Í janúar fórum við og vorum viðstödd þegar grunnskólinn fékk grænfánann sinn

2011

Matjurtagarður

Leikskólinn er með tilraunagarð inná lóðinni þar sem við settum niður kartöflur og smá kál, stefnum á að stækka hann og setja niður alskonar grænmeti svo við getum neytt okkar eigin grænmetis og til að sýna börnunum hvaðan grænmetið kemur. Þetta hefur gengið vel og hefur uppskeran verið ágæt. Núna í vor erum við svo að gera tilraunir með fleiri tegundir s.s. gulrætur sem komnar eru í forsáningu og radísur sem við munum sá þegar hlýnar í veðri.

Uppskera kartöflugarðsins í haust, allir tóku þátt í að taka upp kartöflurnar, þrifa þær og að sjálfsögðu éta þær.

Spara rafmagn

Við ætlum að spara rafmagn meira en við höfum verið að gera og jafnvel að láta taka perur úr ljósastæðum og spara þannig og auðvitað alltaf að slökkva þegar farið er út úr herbergi. Einnig reynum við að nota ekki fulla lýsingu nema þess gerist þörf, inn á deildunum og einnig á ganginum er hægt að kveikja eingöngu á hluta af ljósastæðunum og nýtum við það óspart. Að lokum notum við kertaljós t.d. í samverustundum, þetta skapar öðruvísi stemningu hjá okkur og finnst börnunum þetta mjög spennandi.

Auka flokkun

Komnar eru flokkunar ruslatunnur inn í eldhús hjá okkur og er því allur úrgangur þaðan flokkaður. Það gengur aftur á móti hægar að fá flokkunartunnur inn á deildirnar, en á móti kemur að úrgangur þaðan er með minnsta móti þar sem við nýtum allt sem allra best.

Auka samvinnu

Áætlunin var að auka samstarf við fleiri grænfánaskóla s.s. Grunnskólann í Borgarnesi og í Hvalfjarðarsveit.

Komið er samband milli okkar og leikskólans Skýjaborg í Hvalfjarðarsveit.

Þetta samstarf er enn á byrjunarstigi og felst aðallega í að ræða það sem við erum að gera og reyna að læra hver af öðru í þessum efnum. Vonandi mun þetta samstarf halda áfram og eflast og efla um leið okkur í þessu starfi.

Auka þátttöku barnana enn frekar í Grænfánastarfinu.

Stefnum á að halda 4 Grænfánafundi á ári með elsta hóp barnanna og eru þeir fundir dagsettir í byrjun skólaárs. Vonumst við til að með þessu séu þau virkari í öllu starfinu.

Setja niður gulrótafræ fyrir vorið

Okkur þykir hafa gengið vel að vinna að Grænfánamarkmiðunum okkar og ætlum við að halda áfram að vinna samkvæmt þeim. Börn og foreldrar hafa tekið þátt í þessu með okkur og er það von okkar að eitthvað af þessari umhverfismennt skili sér inn á heimili barnanna.

Við bílastæði leikskólans höfum við fest upp skilti sem minnir fólk á að drepa á bílum sínum við leikskólann og er það þörf áminning fyrir alla, sérstaklega á köldum vetrardögum.

Fræðsla

Nemendur í Andabæ eru á aldrinum 18 mánaða til 6 ára og hefur umhverfismenntin verið aðlöguð aldri þeirra og þroska. Leikskólabörnin taka þátt í þeim verkum sem þarf að vinna að hverju sinni og læra þannig að tileinka sér tillitssemi og skilning á því hversu mikilvæg náttúran er okkur öllum, bæði í nútíð og framtíð. Börnin eru frædd um umhverfismál í samverustundum, hópastarfi og útiveru. Þar hvetjum við börnin til þess að taka eftir umhverfi sínu og hugsa vel um það. Í hópastarfi fer t.d. hver hópur að hausti og velur sér “sinn stað” í nágrenninu. Þangað er farið reglulega, fylgst með árstíðabreytingum og þess er gætt að allt rusl sé fjarlæggt.

Á Hvanneyri erum við í nánum tengslum við náttúruna, það er stutt út í móa og í fjós og einnig er reynt að fara í réttir á hverju hausti með börnin. Hvanneyri er líka staður þar sem mikil uppbygging hefur verið á síðustu árum og fróðlegt er að fylgjast með húsbyggingum og öðrum framkvæmdum með tilheyrandi vinnuvélum. Hér eru drullupollar, hrossa- og gæsaskítur í grasinu, hættulegir skurðir, malarvegir og annað í umhverfinu sem merkilegt er að skoða og uppgötva, enda er útivera stór hluti af starfinu okkar í Andabæ og gönguferðir skipa þar stóran sess.

Hvanneyri er þannig staðsett að í svartasta skammdeginu sést ekki til sólar í u.þ.b. einn mánuð og því getur veturinn verið dimmur ef lítið er um snjó. Það er okkur því alltaf kærkomið þegar sólin brýst á ný upp fyrir Skarðsheiðina og daginn fer aftur að lengja, í ár héldum við til að mynda upp á það með hefðbundnu sólarkaffi með pönnukökum og öllu tilheyrandi. Við höfum gert dálítið meira úr þessu með myrkrið með því að hafa reglulega rafmagnslausan dag í leikskólanum. Þá mega börnin koma með vasaljós í leikskólann og við notum ekki nein rafmagnstæki þann daginn – lýsum upp með kertaljósum og borðum skyr í hádeginu.

Ekki höfum við útbúið ákveðið kennslufni um umhverfismál en höfum gert okkur far um að flétta fræðsluna inn í námsþætti leikskólastarfsins eftir bestu getu.

Kynning á stefnunni

Stefnan hefur verið kynnt á foreldrafundum sem haldnir eru á hverju hausti, í fréttabréfum og á heimasíðu Andabæjar. Einnig var gefinn út sameiginlegur kynningarbæklingur frá leikskólanum Andabæ og Grunnskóla Borgarfjarðar,

Hvanneyrardeild “Skólar á grænni grein” sem kom út vorið 2005 og þar eru skólarnir tveir kynntir hver fyrir sig. Vesturlandsblaðið Skessuhorn hefur einnig birt myndir og texta frá leikskólastarfinu í Andabæ og reynum við að senda innlegg þangað reglulega.

Undanfarin ár hefur elstu börnum leikskólans verið boðið í heimsókn í Landbúnaðarháskólann til kynningar á því sem þar fer fram og hefur verið mikil ánægja með það hjá báðum aðilum. Hefur okkur í framhaldi af því verið boðinn “veggur” í Landbúnaðarháskólanum til að hengja upp listaverk eftir börnin í Andabæ og skiptast deildirnar tvær á að sýna afrakstur leikskólastarfsins þar. Skrifað var undir samstarfsamning á milli leik-, grunn- og landbúnaðarháskóla um samstarf á milli þessara þriggja í skólamálum. Þórunn Harðardóttir sem var verkefnastjóri þarsíðast var með kynningu á Varmalandi í apríl 2009. Þar kynnti hún leiðir leikskólans og hvað við höfum verið að gera í umhverfismálum. Þarna voru grunn og leikskólar á vesturlandi með kynningu á skólunum, einn grunnskóli og einn leikskóli kynntu hvað þeir voru að gera í umhverfismálum.

Fórum í heimsókn á rannsóknarstofuna á Hvanneyri og fengum smá sýnikennslu

Umhverfissáttmálinn

Höfum við sett okkur ákveðnar starfsreglur sem við vinnum eftir. Umhverfisnefndin vann að mestu þessar reglur en þá aðallega út frá þeim markmiðum sem starfsmennirnir höfðu sett sér. Börnin tóku þátt í samverustundinni þar sem starfsmaður fór yfir markmiðin og spurði börnin hvernig hægt væri að vinna eftir þessum markmiðum og hvað þau myndu vilja gera til þess að vinna eftir þeim. Síðan fengu starfsmenn leikskólans að skoða starfsreglurnar til þess að sjá hvort hægt væri að bæta einhverju við eða taka út. Að lokum urðu allir sáttir og þá varð umhverfisstefna leikskólans Andabæjar að veruleika.

Í haust fórum við og týndum ber sem við bæði bjuggum til listaverk úr og átum. Einnig týndum við rabbabara sem búin var til sulta úr.

